

NE DE GÜZEL ŞEY ŞU ÇOCUKLUK!

SENCAN YEMİŞ

Çocuk; bilimsel anlamda bebeklik ve ergenlik çağıları arasındaki bireydir. Toplumların inşasında en temelde çocuklar yer alır. Eğer insanlık, temellerini sağlam atmak istiyorsa, çocuklarının fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını yakından incelemeli, özellikle sosyal uyum sağlamaları konusunda kişisel ifadeleri olan oyunlara karşı gereken hassasiyeti göstermeli yani fay hatlarında depresyon oluşturabilecek her türlü hareketten kaçınmalı, çocuklarının ihtiyaçlarına cevap verebilmelidir. Çocukların kişisel ifadesi olan oyunlar sayesinde, bizlere oldukça karmaşık görünen miniklerimizin istekleri ve ilgileri hakkında az buçuk çıkarımda bulunabiliyoruz.

Peki miniklerimizin adeta kimliği niteliğini taşıyan oyunlarının kökeni nereye dayanıyor?

Neolitik öncesi çağa ait bazı nesnelere ve mağara resimlerinin araştırmacılar tarafından dini sembollerle ilintili olabileceği düşünüldüğü için bu noktada oyunlara dayandırılması tartışılmış olsa da Neolitik çağdan elimize çok daha fazla bulgu geçtiği için oyunların kökeni Neolitik çağa dayandırılmaktadır. Eski Mısır ve Eski Hindistan'da duvar resimlerinde oyun tahtası üzerinde oynanan oyunlar, sıçrama oyunları, zarla oynanan oyunlar yer almaktadır. M.Ö. 2600'lü yıllarda Ur ve Kalde şehirlerinde mezarlıktan Sümer oyun tahtası ve 1600'lü yıllardan kalma oyun zarları bulunmuştur. Elbette ki tarihin her sahnesinde var olan Türkler bu konuyla da alakalı izler bırakmışlardır.

Oyun terimi binlerce kilometrelik alanda köklü medeniyetler

kurmuş Türk milletinin de en eski sözcüklerinden biridir. Türk dünyasında şamanın bir diğer adı “oyun” ve Türkistan’da şaman ritüellerinin tamamına oyun adı veriliyor. Şüphesiz bu ritüellerin içinde barındırdığı dans etme, çalgı aleti ile ritim tutma, gırtlaktan ses çıkarma gibi dramatik öğeleri kullanması oyunların kökenini bu ritüellere dayandırıyordu. Yine en eski epik metnimiz olan kutlu Dede Korkut hikayelerinde âdetâ “Kültürden önce oyun vardı” tezini kanıtlayan, kültürümüzden izler taşıyan yetişkin oyunlarını öğrenme fırsatını buluyoruz. Örneğin Dirse Han Oğlu Boğaç Han hikayesinde Boğaç Han’ın boğayla güreş tutmasından güreş, av esnasında okla vurulmuş olmasından avcılık ve ok atma gibi oyunlara dair bilgi sahibimiz oluyoruz. Kazan Bey’in Oğlu Uruz Bey’in tutsak olma hikayesinde ise avda düşmana karşı savaş, esir düşen oğlunun kılıcını gören Kazan Bey’in anlatıldığı bölümden kılıçla düello oynanması şeklinde yorumlanan bir sonuca ulaşılmıştır.

Bazı gezginlerin notlarından özellikle Evliya Çelebi ve Alman gezgin Philipp Borchers’in gözlemlerinde savaşçıların kendini zinde tutmak için Türkistan kökenli “Kökbörü” adlı oyunu oynadığı, bu oyunun cirit gibi at üstünde oynandığı, atı salıp koştuktan sonra oğlağı kapıp rakip kalesinden geçirerek sayı kazanıldığı ve oyunun bir askerde olması gereken bütün iyi özellikleri içinde barındırdığı anlatılmaktadır.

Devrin Türk dünyasına ışık tutan kitabı Divan-ı Lügâti’t Türk’te de 11.yy’daki çocuk oyunları görülmektedir. Örneğin müngüz müngüz oyunu. Bu oyun şu şekilde oynanır. Çocuklar ırmak kenarında kendi aralarında seçtikleri ebeye ne müngüz diye sorarlar ebe boynuzlu hayvanların ismini saymaya başlar. Çocuklar tekrar etmeye başlarlar, ebe boynuzsuz bir hayvan adı saydığı anda tekrar eden çocuk yanar ve ırmağa atılır.

Bir başka oyun olan Köçürme adlı oyunda yere kale gibi 4 çizgi çizilir. Sonra ona on kapı yapılır. Fındık vb. şeylerle bu çizgiler üzerinde oynanır. Divân-ı Lugâti't Türk'te bu oyun hakkında daha fazla bilgi verilmemiştir.

Nasıl oynandığı hakkında bilgi verilmeyen fakat Divân-ı Lugâti't Türk içinde yer alan diğer çocuk oyunları çelik çomak, ceviz oyunu, karagun ve çengli menlidir.

Sadece fiziksel esaslı yetişkin oyunları sınırlı kalmayan gelişmiş bir medeniyet olduğumuzu kanıtlayan bir diğer oyunda Türk strateji oyunu olan mangaladır. Bu oyun 16.yy'dan itibaren, Osmanlı minyatürlerinde yer alıyor ve yalnızca bulunduğu coğrafyayı etkilemekle kalmıyor; kilometrelerce ötede başka topraklarda başka adlarla kendisine yer buluyor ve başka toplumlara yayılıyor. Toplumun yaşayış tarzlarının eyleme dönüşmüş hali olduğunu onları yaşama hazırladığını biliyoruz. Hatta bazı kültürlerden önce geldiklerini bile...

Fakat biz yaşama hazırlanan çocuklarımızın, kültürümüzün yegâne taşıyıcılarının, kendi kültüründen iz taşımayı bırakın fizyolojik özelliklerini harekete geçirebilecek herhangi bir oyunun içinde yer aldığını görebiliyor muyuz? Yoksa yetişkinlerin acımasız dünyası internet aracılığı ile zihinlerinde çoktan yer aldı mı? Mahallede saklambaç ve körebeyi biraz daha oynayabilmek için mi ağlıyorlar, yoksa tabletlerinin şarjı bittiği için mi?

Çocuklarımıza çocukluklarından kalan, kültürümüzden izler taşıyan oyunlar olsun.

Ne de güzel şeysin sen çocukluk ah bir yerlere gitme sen!